

Innspill til Lesekommisjonen fra Kulturrådet

Kulturrådet er et uavhengig statlig forvaltningsorgan, som forvalter Norsk kulturfond, den største offentlige finansieringskilden for det frie og prosjektbaserte kunst- og kulturlivet i Norge. Alle Kulturfondets litteraturordninger bidrar til å fremme tilgangen til god litteratur av høy kvalitet for lesere i hele Norge, til lesing og til leselyst.

Kulturrådet jobber i hovedsak ikke direkte mot barnehage, skole og undervisning, men treffpunktene er likevel mange. Våre innspill tar utgangspunkt i de ordningene som i størst grad omfatter barn og unge i skolen og i skolealder. Det vil si: Skolebibliotek, og innkjøpsordningene for litteratur. Disse utgjør en sentral del av det statlige virkemiddelapparatet. Å styrke og utvikle det virkemiddelapparatet vi har og som vi vet at virker er et hovedinnspill til kommisjonen.

Kulturrådet er opptatt av at ordningene våre på bredest mulig måte skal bidra til å legge grunnlag for en lesekultur, og at ordningene skal utgjøre et sterkt allment fundament for lesing i befolkningen. Gjennom innkjøpsordningene bidrar Kulturrådet til at en mangfoldig og aktuell litteratur for lesere i alle aldre blir skapt, utgitt, formidlet og lest, og for at den når ut til lesere i hele landet gjennom biblioteket. Og det er nettopp denne gode og varierte litteraturen som kan gi barn og unge de leseopplevelsene som skaper leselyst og treffer den enkelte. Det er disse bøkene som er selve grunnlaget – de er *innholdet*.

I innspillet til leselyststrategien for barn og unge framhevet vi innkjøpsordningen for tegneserier. Tegneserier ligger ofte på topp på bibliotekenes utlånslistene, og er gjerne veien inn i litteraturen for barn og ungdom, personer som har lese- og skrivevansker eller som har annet morsmål enn norsk. Kombinasjonen av tegning og tekst kan gi en enklere tilgang til lesing og læring, og gjør også at bøker kan leses i fellesskap på tvers av kunnskapsnivå og alder. Tegneserier er for mange en lavterskel og lystbetont inngang til lesing, og et springbrett for å bygge sterkere lesekompetis gjennom mengdetrening. Det skapes mange tegneserier av høy kvalitet i Norge, med stor bredde i innhold og avansert og nyanserikt språk, som skaper nysgjerrighet og lyst til videre lesing. I tillegg til å styrke produksjonen av og tilgangen til tegneserier for barn og unge, bør formidlingen av tegneseriene styrkes og utvikles, for eksempel gjennom Den kulturelle skolesekken.

Siden 2020 har Kulturrådet også kjøpt inn og distribuert bøker for barn og unge fra innkjøpsordningene til skolebibliotek i grunnskolen over hele landet. Mens innkjøpsordningene har vært helt sentrale siden 1965, har skolebibliotekordningen allerede rukket å bli svært viktig. Antall skoler på ordningen har økt fra 200 ved oppstart til 540 i dag, og vil fra 2027 økes ytterligere til 700 skoler. Behovet er likevel langt større. Våre tall viser at over 1200 skoler har søkt på ordningen i de tre utlysningene som har vært så langt, og av disse er minst 1000 kvalifisert for ordningen. Kravene er ganske enkle: Skolene må ha et bibliotek på skolens område, en plan for formidling av bøkene, og en ressurs tilknyttet skolebiblioteket. Gjennom ordningen møter elevene større og mer oppdaterte boksamlinger. Kombinert med god formidling blir da ikke møtet med litteraturen avhengig av hva slags bokhyller de har hjemme, av om foreldrene tar dem med til biblioteket eller av kommuneøkonomien. Ordningen har vært evaluert underveis, og gir oss et godt kunnskapsgrunnlag om hvordan ordningen fungerer inn i skolen.

Det som også er klart, er at vi mangler et sammenstilt og samlet kunnskapsgrunnlag om skolebibliotekfeltet, og at det trengs en systematisk og jevnlig innhenting av kunnskap og statistikk. Dette er et annet hovedinnspill til kommisjonen: å se på hvordan det kan sikres at det tas eierskap og ansvar for innhenting av dette kunnskapsgrunnlaget, og å vurdere hvordan virkemiddelapparatet på skolebibliotekfeltet kan styrkes og samordnes, så den samlede effekten blir bedre. Kulturrådet stiller med innholdet – bøkene – men våre data viser med all tydelighet at for at skolebibliotekene skal kunne fungere best mulig, og bidra til økt leseglede og leseferdigheter, er formidlingen og rammene rundt helt avgjørende: skolebiblioteket som arena, skolebibliotekarene og formidlingsressursene tilknyttet biblioteket, og måten formidlingen av bøkene er integrert i skolen på. Her er det mye å tjene på å se virkemiddelapparatet i sammenheng. Vi viser også til innspillet fra Aksjon skolebibliotek.

Et annet viktig poeng er at betydningen av å kunne lese og skrive på eget språk ikke kan undervurderes. Tilgangen til en mangfoldig litteratur med gode kvaliteter må sikres for alle. Vi vil derfor oppfordre Lesekommisjonen til å ta særlig hensyn til litteratur på samiske urfolkspråk og på nasjonale minoritetsspråk, og for å sikre at denne litteraturen kan skapes, utgis, formidles og bli lest – av barn og unge der de bor, og der de går i barnehage og på skole. Kulturrådet ønsker en rapport fra kommisjonen som gjør en like grundig undersøkning av forutsetninger og utfordringer knyttet til lesing på de samiske urfolksspråkene og de nasjonale minoritetsspråkene, som den gjør for det norske majoritetsspråket.

Kulturrådet har oppfølging av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport som en hovedsatsing. Innkjøp og distribusjon av litteratur på nasjonale minoritetsspråk til bibliotek er det allerede åpnet for gjennom ordningen for litteraturprosjekt. I juni vedtok Kulturrådet å opprette en egen innkjøpsordning for samiskspråklig litteratur, og på den måten sikre langt likere vilkår for litteraturen på norsk og på de samiske språkene, og tilgangen til denne litteraturen for leserne. Ordningen vil ikke minst være av særlig stor betydning for barn og unge, og for de små samiske språkene.

Kulturrådet har satt av 8 millioner kroner til innkjøpsordningen for samiskspråklig litteratur i 2026. Dette er tilstrekkelig for at ordningen skal fungere godt fra start, og til at en relativt stor andel av bøkene på samiske språk kan kjøpes inn og sendes til bibliotekene. Det er likevel en noe nedskalert versjon av det Kulturrådet ønsker. Blant annet gjenstår det å inkludere de samiskspråklige bøkene for barn og unge på Kulturrådets skolebibliotekordning. Dette vil være av stor betydning for tilgangen til samiskspråklig litteratur i skolebibliotekene i grunnskolen, og er noe Kulturrådet jobber med å få på plass framover. Vi oppfordrer derfor Lesekommisjonen til å vurdere

tilgangen til litteratur på de samiske språkene i skolebibliotekene som en del av den større undersøkningen av forutsetninger og utfordringer knyttet til lesing på de samiske urfolksspråkene og de nasjonale minoritetsspråkene.

Med hilsen

Kristian Seltun

Leder, Kulturrådet

Godkjent og ekspedert elektronisk